

DOI Number: 10.30520/tjsosci.665500

JAQUES RANCIÈRE'DE POLİTİK ÖZNELEŞME YÖNTEMİ OLARAK DAVALAŞMA

LITIGATION AS A POLITICAL SUBJECTIVATION METHOD IN JACQUES RANCIÈRE

Murat Mustafa TÜRKMEN¹

Özet

Jacques Rancière çağdaş siyaset felsefesinin en önemli figürlerinden biridir. Onun çalışmaları hem siyaset felsefesinin içinde hem de siyaset felsefesine karşı olarak konumlanmaktadır. Bu metinde, siyasal olanın görünürlüğe çıkma biçimi olan *davalaşma* kavramının ne olduğu ve *davalaşmanın* nasıl gerçekleştiği soru konusu edilmiştir. *Davalaşmayı* gerçekleştirecek olan öznel topluluğuna *birlikte-varlık* derken bununla neyi kastettiği ve *birlikte-varlık* ifadesini devraldığı felsefî yaklaşımdan ne şekilde yararlandığı ve ondan hangi bakımlardan ayrıldığı açıklanmıştır. *Davalaşmanın eşitlik ve eşitsizlikle olan ilişkisi ve davalaşma yoluyla eşitlikteki eşitsizliğin görünür olma biçimi* incelenmiştir. Buna göre *eşitlik* iddiasının politikanın başlangıcından itibaren var olduğu ve toplumun teşkilinden itibaren var olan bu *eşitlik* ağından kurtulmanın neden mümkün olmadığı ele alınmıştır. Bu minvalde, politik *özneleşme* sürecinde davalanan *birlikte-varlığın* neden *eşitlikçi* bir toplum kurma iddiasında olmaması gerektiği açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rancière, Davalaşma, birlikte-varlık, eşitlik, eşitsizlik

Abstract

Jacques Rancière is one of the most important figures of contemporary political philosophy. His works are positioned both within and against political philosophy. In this text, the question of what is the concept of *litigation*, which is the form of visibility of the political and how the *litigation* takes place, is questioned. It is explained what is meant by *being-together* to the group of subjects who will make the *litigation*. It is also clarified how it benefited from the philosophical approach from which it took over the expression *being-together*, and in what ways it was separated from it. The relationship between the *litigation* and *equality/inequality* was investigated. Also, the way in which *inequality* in the *equality* is visible through *litigation* is examined. Accordingly, it has been determined that the claim of *equality* exists since the beginning of politics and why it is not possible to get rid of this *equality* network that has existed since the formation of society. In this sense, it is clarified why the *being-together*, which litigates in the process of political subjectivity, should not claim to establish an equal society.

Key words: Rancière, litigation, being-together, equality, inequality

Giriş

¹Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Felsefe Bölümü, Doktora Öğrencisi, muratmustafaturkmen@gmail.com, Orcid: 0000-0002-0177-920X

Rancière'in metinlerine bakıldığında onun siyaset felsefesinin çok temel bir gerginlik üzerine kurulu olduğunu görmek mümkündür. Söz konusu gerginlik *eşitlik* ve *eşitsizlik* kavramları arasında cereyan eder. Rancière *eşitlik* ile *eşitsizliğin* –ilesine yerleştirdiği *davalaşma* (*litige/litigation*) kavramıyla bu iki karşıtlığı koruyarak siyasal olanın cereyanına bu boşlukta alan açmaktadır. *Davalaşmanın* nasıl işlediğini açığa çıkarabilmek için Rancière'in metinlerinde yer bulan *birlikte-varolma* ve *birlikte-varlık* ifadelerinin neden ve nasıl kullanıldığını belirlemek gerekecektir. Bu doğrultuda, metnin birinci bölümünde Heidegger'in *Varlık ve Zaman*'ında karşımıza çıkan bu terminolojinin (*dünya-içinde-varolma*, *beraberce-varolma*, *birlikte-varolma*, *herkes*) ne anlama geldiği açıklanacaktır. İkinci bölümde ise Rancière'in bu terminolojiyi nasıl bir ters çevirmeyle kullandığı belirlenip *birlikte-varolmayı* rejimlere ayırdığı siyaset felsefesinin farklı rejimleri içerisinde sorgulayarak *birlikte-varolmanın* *eşitlik* ve *eşitsizlikle* ilişkisi tespit edilecektir. Zira Rancière bu terminolojinin kusurunu görür ve Heidegger'deki *gayri-sahih herkesin* politikanın başlangıcından beri *demos*a ilişkin nasıl bir üst kapama işlevi gördüğünü açık eder. Üçüncü bölümde ise *birlikte-varolma* ve *birlikte-varlık* arasındaki bağ tespit edilerek *davalaşmanın* ne olduğu ve nasıl gerçekleştiği açıklanacaktır. *Davalaşmayı* gerçekleştiren *birlikte-varlığın* bir form olarak düşünüldüğü ve belirli bir özneler grubunu işaret etmediği ifade edilecektir. Yanı sıra, *birlikte-varlığın* neden bir form olarak düşünülmüş olduğu da tartışılacaktır. *Eşitlik* ve *eşitsizlik* arasında gerçekleşen *davalaşmada* *davalaşmanın* hep *olay* ufkunda gerçekleştiğinden dolayı *davalaşmayı* gerçekleştirenin adı konulacak bir özneler topluluğunu işaret edemediği ve böylece de *birlikte-varlık* kavramının *özneleşme* formunun taşıyıcısı anlamında kullanıldığı görülecektir.

1.Beraberce-Varolma ve Birlikte-Varolma Kavramlarının Açıklanması ve Bu Kavramların Rancière'in Analiziyle İlişkisi

Heidegger geleneksel felsefenin özne ve nesne arasında kurduğu ilişkiyi ya da bu ilişkiyi açıklama biçimini temelden yanlış bulur. *Özne*, *bilinç* veya *kendi* gibi insanı imleyen geleneksel terminoloji yerine *Dasein*ı kullanır. Bu kullanımın temel amacı *Dasein*ın dünyayı karşısına alarak, bu karşı alıştan itibaren açıklamıyor oluşudur. Yani *Dasein* öncelikle bir *dünya-içindedir*. Kendini ve başkasını bu *dünya-içinde* bulur ve buradan itibaren kendini tanımaya ve anlamaya başlar. Heidegger bu durumu şöyle açıklar;

Almanca'da "in" sözcüğü innan'dan, ikamet etmekten, habitare'den, eğlenmekten gelmektedir; "an" ise alışkın olmak, aşına olmak, iyi halde bulundurmak anlamındadır... "Bin" ifadesi de "bei" ile rabitalıdır; öte yandan "ich bin" şu demektir: Ben şöyle ve böyle aşına olduğum dünyada, şurada veya burada eğlenirim, burada ikamet ederim. (Heidegger, 2008, s. 56)

Öyleyse *Dasein* kendini öncelikle ikamet ettiği *dünya-içinde* bulur ve kendini oradan itibaren anlar. Burada *dünya-içinde-olmaktan* sonra karşımıza çıkan ikinci kavram *el-altında-olanlardır* ve *el-altında-olanların* bir atıfsallık ilişkisi vardır; *Dasein el- altında-olanlardan* onu yapan-edene bir atıf ilişkisi kurar, ki bu ilişki başkasıyla kurulan ve fakat başkasının görünmezliğinde başkasını yakalayan ilişkidir. Heidegger *mevcut-olmak* ifadesi için ise "beisein"ı kullanır. *Mevcut-olmak* kesin bir ontik karaktere sahip olduğundan, *Dasein*ın *el-altında-olanlarla* ilişki için "sein bei"ı yani *beraberce-varolmayı* üretir. Başkasıyla *birlikte-varolma* içinse "mit-sein"ı tercih eder. İngilizce'de "sein-bei" (*beraberce-varolma*) için "being-by" kullanılırken "mit-sein" (*birlikte-varolma*) için "being-with" tercih edilmektedir. Böylece başkasına yönelik *Dasein*la *el-altında-olanlara* yönelik *Dasein*ın yöneliminin farkı gösterilebilir hale gelir. Türkçe'de ise hem "bei" (by) hem de "mit" (with) –ile edatıyla karşılandığından yönelimin farkını gösterebilmek için ilkini Türkçeleştirirken *beraberce-*

varolma (sein-bei) ikincisi içinse *birlikte-varolma* (mit-sein) olarak tercih edilmektedir. Şimdi bu açıklamadan sonra şu söylenebilir; *Dasein*, öncelikle bir *dünya-içinde el-altında-olanlarla beraberce-varolmakta* diğer *Dasein*larla ise *birlikte-varolmaktadır*. Bu birinin diğerine önce olduğu anlamında yorumlanmamalıdır. Keza her ikisi de *Dasein*'in bir varlık modusudur (Inwood, s. 31).

Dasein Heidegger'e göre öncelikle ve çoğunlukla kendi dünyası tarafından soğurulmaktadır. Bu soğurulma hem *beraberce-varolma* dolayısıyla hem de *birlikte-varolma* dolayısıyla ortaya çıkmakta ve *Dasein kendi-olarak-varolamamaktadır* (*selbst-sein*). Çünkü *Dasein* ortalama *hergünlüğünde* başkaları tarafından yutulmakta ve hatta *Dasein* bu yutulmanın kendisinin bile farkında olamamaktadır. Heidegger bu ortalama *hergünlüğü* *Dasein*'in varlık minvali olarak yorumlar ve bu *hergünlük* içinde bulunan *Dasein*'in modusunu "herkes" olarak belirler. *Herkes* bir sayısal yan yana bulunma değil *birlikte-varolmanın* total adıdır. Heidegger'e göre "Dasein öncelikle herkestir ve çoğunlukla da öyle kalır" (Heidegger, 2008, s. 136). Öyleyse, *Dasein* *birlikte-varolmada* başkalarıyla iç içe geçmiştir. *Hergünlükte-varolmada* her bir *Dasein* bu iç içeliğin tam ortasında kalıp bu iç içeliğin ayırıcısına varamayıp *kendi-olamamaya* kalandır. Bu *herkeslik* modusu Heidegger'e göre *gayri-sahih*dir. Böylece bu *gayri-sahihlik* içindeki *Dasein*'in, *gayri-sahih* iken Varlığın açımlayıcısı olma olanağı yoktur çünkü o zaten *sahih* değildir. *Sahihlik* ve *gayri-sahihlik* *Dasein*'in iki varlık minvalidir ve *Dasein*'in *sahih* olabilmesi için de öncelikle *gayri-sahih* olması gerekmektedir, buradaki gerekmektedir ifadesi bir gereklilik değil daha ziyade *Dasein* zaten kendini öncelikle orada bulunduğu için öyledir. Bunun nedeni onun *dünya-içinde-olmasıdır*. Buraya kadarki açıklamaları toparlayacak olursak; *Dasein* bir *dünya-içindedir*, bu *dünya-içinde el-altında-olanlarla beraberce-varolmakta* (sein-bei), öteki *Dasein*larla ise *birlikte-varolmaktadır* (mit-sein). Bu *dünya-içinde-olmasının* iki minvali olan *beraberce-varolması* ve *birlikte-varolması* onun *gayri-sahih* olmasının nedenidir. Bu *gayri-sahihliğin* en önemli nedeni de onun çoğunlukla *gayri-sahihlik* modusu olan *herkes* tarafından yutulmuş olmasıdır.

Bu kavramları böylece açıkladıktan sonra görülmektedir ki *gayri-sahihlik* alanı olarak *herkes* *Dasein*'in "aşması" gereken bir engel olarak önünde durmaktadır. O halde *Dasein*'in "aşması" gereken bu *herkes* alanını düzenleme gibi bir çabası da olamaz zira ya oradan kurtulma çabası içine girecek ya da orada yutulduğu için bunun farkına dahi varamayacaktır. Politikanın temel ilgi alanı olan bu *herkeslik* düzlemi Heidegger tarafından *Dasein*'in ilgisi dışında bırakılmış ve hatta politika *Varlık ve Zaman*'da *sahih* bir inceleme alanı olmadığından tırnak içine alınarak gösterilmiştir (Heidegger, 2008, s. 16). Rancière ise Heidegger'in politikayı *Dasein*'in *sahih* uğraş alanı olmaktan çıkararak bu terminolojisini ve belirli ölçüde düşünme biçimini de alarak kendi politika felsefesi için kullanır. Heidegger'in *Dasein*'i öncelikle bir *dünya-içinde* bulunmakta ve bu bulunma nedeniyle *gayri-sahih*se, Rancière'in politik öznesi de öncelikle *birlikte-varolmakta* olduğu bir *eşitlik* içine düşmekte ve kendini bu *eşitlik* içinde yutulmuş olarak bulmaktadır. Bu *eşitliğin* içindeki *eşitsizlikler* tam da *eşitlik* iddiası nedeniyle görünür olamamaktadır. Öyleyse nasıl olur da bu *eşitlik* içinde yutulmuş olan politik özne, içine soğurulduğu bu *eşitliği* yarıp *eşitsizliği* görünür kılabilir?

2. Birlikte-Varolma Olarak Eşitlik

Aristoteles *Politika*'nın üçüncü kitabında yurttaşı tanımlarken bir yandan *birlikte-varolmanın* olanağını belirler öte yandan bu *birlikte-varolmanın* *eşitlikle* ilişkisini ortaya koyar. Ona göre yurttaş; "hükmetme ve hükmedilme olgusunda payı olan"dır ve Rancière bu ifadenin altını çizer (Rancière, 2007, s. 139). Burada aynı cümlede ilk olarak *birlikte-varolmanın* zemini hükmetme ve hükmedilme düzleminde teşkil edilirken yine aynı cümlede bu zemin bir *eşitlik*

ifadesi olan “payı olmak”la belirlenir. Rancière’in belki de sorgulamasını başlattığı nokta bu “payı olmak” ifadesiyle *birlikte-varolmayı* beraber düşünmesidir. Öyleyse bir ilişki kurmak, bir birliktelik geliştirmek ya da kendini tam da bunun içinde bulmak, iki uçtan birinde yani yönetme veya yönetilmede “payı olmak”tan itibaren geliştirilir. Bu durumda henüz siyasetin başlangıcında bir *eşitlik* ibaresi bize kendini duyurur. Zaten Rancière’in tespitine göre de *eşitlik* bu birlikteliğin kurulduğu noktadan başlayarak toplumun üzerine bir ağ biçiminde serilir ve siyaset sanatı işe koyulur. Bu ağ, Bir’in ağıdır ve herkes bu ağın altına getirilir. Ancak burada dikkat çekici olan bu büyük “Bir”in zaten ağlaştığı anda “herkes”leştiğidir. Böylece Bir’in yasası *eşitlikçi* bir dünyanın temelini atar. Rancière bu durumu şöyle tespit eder; “siyaset sanatı, modern terimlerle, “-ile yaşama” (faire avec) [bunu *birlikte-varolma* olarak düşünmek gerekir] sanattır; uzlaştırılmazlarla, yani artık kıyısından geçilip gidilmesi mümkün olmayan, kentin merkezine tutunmuş bulunan fakirlerin ve zenginlerin ortak mevcudiyetiyle birlikte yaşamaktır [*birlikte-varolma*]” (Rancière, 2007, s. 28). Öyleyse *birlikte-varolma* siyaset sanatı olarak yani payı olanların paylarının kayıt altına alınması, düzenlenmesi, sayılması olarak önceden bir dünyayı teşkil eder. Bu bakımdan bir *birlikte-varolma* zorunludur, tıpkı *dünya-içinde-olmak* gibi. Fakat Rancière’e göre Aristoteles *herkesi* bu *birlikte-varolmanın* altına getiremeyeceğinin farkındadır ve buna ustaca çözümler bulur. Rancière bu çözümün ilk adımını şöyle ifade eder;

Siyaset yaparak zaman kaybetmektense çalışmayı tercih edeceklerdir. Siyaset yapma olanakları (exousia) olacaktır; ama bu işi kendiliklerinden, siyasete zaman ayırmaya olanak sağlayan servete, ousia'ya sahip olanlara bırakacaklardır. Burada mükemmellik merkezin boşaltılması yoluyla elde edilir. Yurttaşların, hükümlerlerinin merkezinden uzak olmaları gerekir. Rejimin işlemesi için belli bir nitelik (poion tina) gerekir. Ama merkez, yurttaşların sahip olduğu bir nitelik değil, yalnızca yurttaşların mekânının bir özelliğidir. Şehir surlarının bitişiğinde tarlalar olmamalı, toplumsal ile siyasal arasındaki ve yurttaşlar ile yurttaşlık yeri arasındaki iskele atılmış olmalıdır. Siyasalın kıyısında bir aralık ve bir boşluk bulunmalıdır. (Rancière, 2007, s.31)

Bu durumda *herkesin birlikte-varolmanın* altına getirilemediği durumda *herkese* dahil edilemeyen görünümler olacağı yer tam da bu *aralık* ve *boşluk*ta. Aynı zamanda *herkesin*, zaten hiçbir durumda *herkes* olamayacak olmasına rağmen *birlikte-varolma* adına öyleymiş gibi yapılarak topluluğu tesis etmek amacıyla adı koyulmaktadır. Bu noktada ifade etmek gerekir ki hiçbir şekilde eşit olamayacak olan *herkesin* eşitmiş gibi yapıldığı bir durum söz konusudur. Rancière perspektifinden siyasal olanın parıldama olanağı da *eşitlik* temelinde tesis edilen *herkeslik* düzleminin *eşitsiz* bir *herkesi* tesis etmesi sebebiyledir. *Herkesmiş* gibi yaparak *herkesin* tesis edildiği zannının aksine, *herkese* dahil edilemeyen/olamayanın formu bu siyasal parıldamanın taşıyıcısı olarak karşımıza çıkacaktır. *Birlikte-varolma* bir *herkes* olmayan ve olamayacak olan *herkesliğin* tesisi ya da Rancièrece ifade edecek olursak *eşitliğin* tesisidir. İşte Aristoteles’in ikinci hamlesi bu *herkes* olamayacak olanların uzakta tutulma yolunun belirlenmesidir. Rancière bunun “iyi demokrasi” ve “kötü demokrasi” yoluyla yapıldığını belirtir:

Kötü demokrasi, adıyla örtüşen demokrasidir (halk-iktidarı): demos'un iktidarı elinde tuttuğu, kentin merkezinde ikamet ettiği, oturuma katılmak için birkaç adımda meclise ulaşabildiği ve arkhai'ye talip olabildiği demokrasi. İyi demokrasi ise, ideal politeia (siyasal yapı, devlet) rejimine mümkün olduğu kadar yaklaşan, yani demos'un içinde mesafe koyan demokrasidir. İyi demokrasi, seçilme vergisi (cens) yoluyla ya da başka yollarla, aporoi'i merkezden uzaklaştırır. (Rancière, 2007, s. 30)

Böylece görülmektedir ki *herkesin* veya bütünün içine sıkıştırılmayacak olanlar olacaktır ve buna karşı bir önlem almak gerekir. İşte siyasetin başlangıcından itibaren sanki *herkesin* içindeymiş gibi yapılabir ama *herkesin* içine dahil edilemeyen tedirginliğine karşı önlem alma çabası vardır. Çünkü bu *herkes* olamayan ve fakat *herkesmiş* gibi yapılanın tesis edilmiş olan *herkesi* bozma ve dağıtma potansiyeli vardır. “Aristoteles diyor ki, böyle devletsiz-kentsiz bir varlık, savaş arayan bir varlıktır, zira tıpkı tavladaki gibi *azux*'tur, yani çifte koşulmamıştır, kapısız haldedir.” (Rancière, 2007, s. 41) Tavla oyunundaki bir taş referans olan *azux* siyasalın kıyısındaki *aralıkta* ve *boşlukta davalasma* için karşımıza çıkma potansiyeli olandır. Bir bütün olarak siyaset onun ortaya çıkmasına karşı ön almıştır.

Rancière bütün sözleşmelerin temelini Aristoteles'te görmekte haksız değildir. Zira Rancière'e göre Platon'da *eşitsizlik* durumu daha baştan fark edilir ve üstü *eşitlikle* örtülmek yerine radikal bir biçimde eşit olmayanlar dışarıda bırakılır. Platon bir *herkeslik* tesis etmez. Farklar görünürdür ve dahası tüm *polis* düzeni bu farklara istinaden kurulur. *Polisteki* tüm katmanlar bir *arkheye* göre sıralanır ve bu *arkhe polis*in oluşturucusudur fakat burada “yönetme ve yönetilmeden bir pay alma” değil *arkheden* pay alma söz konusudur. *Arkheden* pay almamış olan, pay almış gibi yapamaz ve o *polis*in dışarısında bırakılması gerekendir zaten. İşte bu gereksiz kitle *demostur*;

Platon'a göre demos, siyasal cemaatin sahnesini işgal eden ama asla birinci sırada yer alan bir özne olmayan kocaman yaratığın katlanılmaz yapaylığıdır. Onu hakikate uygun biçimde niteleyen sözcük *okhlos*'tur: halk güruhu, yani arzunun gelgitlerinde ve ihtirasın çekişmelerinde yaşayan, daima kendilerinden farklı şu birey topluluklarının sonsuz çalkantısı. (Rancière, 2007, s. 27)

Rancière, Platon'un politikayı *polisle* özdeşleştirerek böyle biçimlendirmesine *Arkhi-Politika* adını verir. *Arkhi-Politika*'da dışarıda bırakılan bu parça *Meta-Politikanın* olanağı ve imkânı olarak değerlendirilir. Rancière'e göre, *eşitlikçi* dünya anlayışını yaracak olanın imkânı ilkin orada görünmektedir ve hatta bu bir bütün olarak politik olanın yegâne olanağıdır. Çünkü Aristoteles'in *Para-Politikasından* miras kalan tam anlamıyla politikanın üstünün örtülmesidir. Aristoteles'e göre şüphesiz ki “şehri en erdemli olanların yönetmesi ve daima onların yönetmesi daha iyi olurdu. Fakat şeylerin bu doğal düzeni, “herkesin doğa gereği eşit olduğu” bir şehirdeyseniz imkansızdır.” (Rancière, 2005, s. 104) İşte bu sahte “doğası gereği eşit olma” politikanın gerçekleşmesinin tesviye edilmesidir. Rancière bunun bütün sözleşme filozofları tarafından devralınıp devam ettirildiğini söyler. Çünkü yasa herkesin eşit erişimine açık olmayan ama herkesi bir eşitlikte tutandır zira “yasanın amacı eşitliği temsil etmek”tir. (Rancière, 2005, s. 93)

Öyleyse Aristoteles'in *Politika*'sından beri *eşitliğin* içine düşen özne bu *eşitliğin* içindeki *eşitsizlikte* ne yapabilir? Verili haklarını söze döküp onları savunarak mı bu *eşitliği* yarmalıdır? Yoksa haksızlıkları sıralayarak hakça paylaşmayı mı iddia etmektedir? Rancière açısından *eşitlik* kendisinden hiçbir zaman çıkılamayacak bir içinde olmağıdır. Çoğunlukla, öznenin içinde yitip gittiği, üstü örtük kalan bir idealdir. Bu bakımdan *dünya-içinde-olmak*, siyaset felsefesi açısından eşitlik-içinde-olmaktır, denilebilir. Bu eşitlik-içinde-olan ve kendi konforunda kaybolan özne, politik özne olabilmesi için öncelikle bu eşitlik-içinde-olmalı fakat bu *eşitliği* her daim sarsmalı ve silkelemelidir. Bu bakımdan *eşitlik* bir ideal olarak kalmalı fakat onu parıldayıp sönen *eşitsizlikle* sarsmalıdır. Rancière bunu şöyle ifade eder;

Eşitliğin bakış açısından hareket etmek, onu olumlamak, neler üretebileceğini görmek için varsayıdığı şeyden hareketle çalışmak ve özgürlük ve eşitlik olarak verili ne varsa azamileştirmektir. Tersine, güvensizlikten yola çıkan kimse, eşitsizlikten hareket edip onu

ortadan kaldırmayı öneren kimse, eşitsizlikleri hiyerarşiye sokar, öncelikleri hiyerarşiye sokar, zekâları hiyerarşiye sokar ve eşitsizliği durmadan yeniden üretir. (Rancière, 2007, s. 61)

Bu çerçeveden bakılınca *eşitlik* ve *eşitsizliğin* ilişkisi daha da açık hale gelir. Rancière toplumu ve bu *eşitlikçi* yapıyı kenara atmaz. *Eşitliğin* ve sözleşmenin varsayılması ve onun içinde yer alma zaten politikanın olanağıdır ancak politik olanın olabilmesi de bu *eşitliğin* içindeki *eşitsizliğin* görünür kılınması yoluyla. Joseph Tanke de bu noktaya dikkati çekerek toplum ve *eşitlik* arasında Rancière'in kurduğu bağı şöyle ifade eder; “Rancière toplumu bir kurgu ve tikel varolanları bir gerçeklik” olarak ifade edip “eşitliğin bir değer ifade etmesi kurgu için değil bu varolanlar için” der (Tanke, 2001, s. 40). Öyleyse Rancière açısından şu söylenebilir; Rancière, toplumun bir kurgu olduğunu ve bu kurgunun da en temelinde bir *eşitlik* iddiası olduğunu belirterek politikanın bu kurgu olan ve en temelinde *eşitlik* iddiası olan toplumda gerçekleştiğini ortaya koyar. Toplum en başından beri bir kurgudur ve bu kurgu farklı biçimlerde ve arkaik olanın tekrarlanması olarak yeniden ele alınır. Bu durumda bu *eşitliğin* içindeki *eşitsizlik* nasıl görünür kılınacaktır?

3.Eşitlikteki Eşitsizliği Görünür Kılma Olarak Davalaşma

Davalaşma kavramı Rancière açısından kurgu olan toplumun henüz ilk başından itibaren orada vardır. Paya sahip olanların payları dağıtıldıktan sonra ortaya çıkan herhangi bir gerilimde bu paylar yeniden dağıtılarak ortaya çıkan gerilimin üstü örtülür. Rancière buradaki *davalaşma* edimini yeniden ele alır ve ona *çekişmeyi* de (*litige / dis-pute*) ekleyerek bir bakıma mücadeleyi de dâhil etmiş olur. Bu doğrultuda Platon'un *Devlet*'inde sınıflar arasında çıkabilecek çatışma sınıf savaşının ve dolayısıyla *davalaşmanın* ilk örneğinin görüldüğü yer olarak değerlendirilir. Öyleyse *davalaşma*, *eşitlik* gibi görünen her türden *eşitsizliğin* ortaya çıkarılma sürecine denmektedir. Bu bakımdan *davalaşma* Platon'dan beri var olduğu gibi *sınıf* kavramının ilksel yeri de orasıdır. Ve hatta bu kurgu olan toplumda her daim dışarıda bırakılan bir parça bulunduğundan ya da zorunlulukla bulunacağından – bunu hem Platon'da (*arkhi-politika*) hem Aristoteles'te (*para-politika*) gördük – proletaryanın kökenini de orada bulmak mümkündür. Çünkü bu kurgu olan toplum zaten her durumda parça olmayan bir parçayı bir form olarak üretir. Rancière sınıf savaşının kökenini Platon'da bulurken aynı zamanda bu savaşın ya da Rancière'in kavramıyla *davalaşmanın* taşıyıcı formu olarak parça olmayan parçayı da orada bulmuş olur. *Meta-Politika* olarak belirlediği Marx'ın politikasında bu parça olmayan parça proletarya olarak belirmiştir. Fakat proletaryanın bir form olarak daha önce yer almadığı anlamına gelmez. Bu bakımdan şu söylenebilir *Meta-politikada davalaşma* formunun öznesi (ya da bu öznelere *birlikte-varlığı*) proletaryadır. Bununla birlikte *davalaşma* formunun öznesi olarak *birlikte-varlık* kendini başka *birlikte-varlıklar* olarak, örneğin göçmenler olarak da gösterebilir. Bu noktadan bakınca, Rancière'in sınıfla ilgili şu ifadeleri de bu form olarak ifade ettiğim çerçeveden anlaşılmalıdır;

Politik anlamdaysa, bir *sınıf* bütünüyle bambaşka bir şeydir: bir *davalaşma* failidir, sayılmayanları saymanın bir adıdır, tüm toplumsal grupların gerçekliği üzerine zorla dayatılan bir özneleşme tarzıdır. (Rancière, 2005, s. 119)

Öyleyse hem proletarya hem de sınıf, bir *davalaşma* faili ve Rancièreci anlamda *özneleşme* formunun içeriği olarak görülmelidir. Bu minvalde Rancière açısından *eşitliği* sarsarak *eşitsizliği* görünür kılacak herhangi bir *özneleşme* formu, politik olanın oluşagelme yoludur zira politik *özneleşmenin* ve *davalaşmanın* taşıyıcısı olan odur. Fakat onun bu perspektifinden yaklaştığımızda herhangi bir *özneleşme* failinin veya formunun bir bütün olarak toplumu kapladığı ve *herkes* olma iddiasına giriştiği anda, Rancière açısından bu yeni bir kurgu toplumu inşa etmek anlamına gelecektir. Rancière'in demokrasi anlayışının da bu çerçeve

üzerine inşa edildiğini belirtmekte fayda var; “Demokrasi, düzen kurma vaadiyle değil, düzenin oluşumunda gizlenmiş olan bastırmayı açığa çıkarmaya çalışarak kendini var kılan bir potansiyel olarak kendini sunar.” (Baştürk, 2015, s. 210) Öyleyse Rancière’in aradığı, *eşitsizliği* belirli bir durumda ve zamanda görünür kılabilecek olan herhangi *davalaşma* failidir ya da *davalaşmayı* gerçekleştirecek olanların *birlikte-varlığıdır*. Çünkü bu *eşitsizliği* görünür kılma süreci *özneleşme* süreci de olduğundan “politik özneleşme, *polis* düzenindeki kusurları ve sorunları, ortak bir dünya ve toplum fikriyle ortaya çıkarır, insanlar arasında yeni ilişkilere ve bağlara sevk eder.” (Şiray, 2019, s. 137) Buna karşın Rancière açısından *eşitsizliği* görünür kılma iddiasıyla ortaya çıkıp tam anlamıyla bir *eşitlik* ürettiğini söyleyen *davalaşmanın* *birlikte-varlığı* problemleri görünecektir. Bu bakımdan Rancière, proletaryaya çok özel bir önem atfederken aynı zamanda proletaryanın *eşitlik* iddiasına girişmesinin de benzer bir kurgu toplumu üreteceğinin farkında olunması gerektiğini ima eder. “Rancière’e göre özgürleşme homojen bir topluluğun üyesi haline gelmeyi değil, tersine bir “kimliksizleşme süreci”ni (disidentification) gerektirir.” (Esgün, 2012, s. 22) O halde Rancière’e *davalaşacak* olan kimdir diye sorduğumuzda, *davalaşacak* olanın bir toplumun teşkil edilmesi anından itibaren *sayılmayan, dışarıda bırakılan ve parça olmayan parça* olarak kalanların *birlikte-varlığıdır*, diyecektir. Ancak bu *birlikte-varlık* asla yalnızca proletarya, işçiler, göçmenler, kadınlar vs. değildir fakat aynı zamanda bunların hepsidir de. Bununla ifade etmek istediğim *davalaşacak* olanın zaten o kurgu olan ve kurgu olmak zorunda olan toplumun içinde hep bir sayılmayanın kalacak olmasıdır. Bunun kurgu olması zaten hep bir sayılmayanı, parça olamayan parçayı üretecek olmasıdır. Ki bu da politikanın olanağı ve daha da önemlisi zorunluluğudur.

Son olarak ifade etmem gerekir ki bu *davalaşma* edimi de her an olagelen bir durum değildir. *Davalaşma* onun taşıyıcı *birlikte-varlığının* öznelerinde belirli bir an-durumunda (instance) görünürlüğe çıkabilir. Bu *özneleşme* sürecinde ortaya çıkacak olan *birlikte-varlık* “biz” olarak da ifade edilebilir ve *birlikte-varlık* bir sonuç ya da başlangıç noktası da değildir. Todd May de bu noktaya dikkat çekerek *birlikte-varlık* olarak “biz ne olayın/eylemin kaynağı ne de onun sonucudur. Biz [*birlikte-varlık* olarak] olmakta olan olayın içinden çıkar, biz olay tarafından beslenir ve bu biz olayı besler.” (May, 2010, s. 79) Rancière bu noktada Levinas’ın olayın *vardırlığına* dikkat çeker ve *birlikte-varolmayı* (yani *birlikte-şurada-varolma* olarak) *birlikte-varlık* olarak görünür kılabilecek olanın bu *davalaşma* an-durumunda gerçekleştiğine ve gerçekleşmekte olan olayın ufkunda ortaya çıktığına dikkat çeker. Böylece bir bakıma *eşitlik* içinde yutulup soğurulmuş özneler topluluğu bir an-durumda kendilerini bu eşitsizliği görünür kılan *davalaşma* özneleri olarak bulurlar. Rancière “olayın “vardır”ı (le “il y a”) *birlikte-orada-varlığın* yapaylığını telafi eder” (May, 2010, s. 103) derken tam da bu *eşitliğin* içinde soğurulmuşluktan çekilip çıkmayı ve *eşitsizliği* görünür kılmayı ifade ediyor olmalıdır. Buna göre *davalaşan* *birlikte-varlık* belirli bir an durumunda politik *özneleşme* edimi sayesinde politik olanı açığa çıkaracak ve *eşitsizliği* sahneye getirecektir.

Sonuç

Çağdaş siyaset felsefesinin önemli figürlerinden biri olan Jacques Rancière, politikanın başlangıcından beri var olan *eşitlik* iddiasını tartışmaya açar. Ona göre özne kaçınılmaz olarak eşitlikçi bir toplumsal yapının içine düşmekte ve bu sebeple de politik olan her bir öne çıkış kaçınılmaz olarak *eşitsizlikleri* saymaya ve sıralamaya dönüşmektedir. Oysa bu *eşitlik* iddiasının bizatihi kendisi tüm *eşitsizliklerin* üstünü örten bir ağa dönüşmekte ve bu sebeple de *eşitsizliklerin* görünür olmasını engellemektedir. Rancière siyaset felsefesini rejimlere ayırarak inceler ve *arkhi-politika*, *para-politika* ve *meta-politika* arasındaki ilişkileri ele alır. Buna göre tüm *eşitlikçi* sözleşme iddialarının kökenini *para-politikada* bulur zira *eşitlik*

iddiasıyla *eşitsizliklerin* üstünün örtülmesi ilk kez burada söz konusu olmuştur. Bununla birlikte politik olanın olanağını da orada görür ve bundan hareketle politik olanın ortaya çıkma zemini olarak parça olmayan parçanın her daim kurgu olan bu toplumsal yapıdan zorunlukla çıkacağı tespit edilmiştir. Heidegger'den devraldığı bir terminoloji ile bu *özneleşme* eylemine giren özneler topluluğunu *birlikte-varlık* olarak adlandırdığı açıklanmıştır. Heidegger'deki kullanımından hangi bakımlardan farklı olduğu açıklanmıştır. Keza Heidegger'de bizatihi politikanın kendisi *Daseinin* sahih uğraş alanlarının dışında bırakılmıştır. Rancière buna rağmen tam da bu terminolojiyi alıp politikanın içine dahil ederek bir bakıma sahih bir politikanın olanağını değerlendirmiştir.

Rancière *eşitlikçi* bir toplumsal ağdan kurtulmanın mümkün olmadığını ileri sürerek yapılması gerekenin, kurgu olduğu bilinen *eşitlikçi* bir toplumda davalasarak *eşitsizlikleri* görünür kılmak olduğunu belirtmektedir. Bu *davalaşma* formunun failleri, farklı özneler topluluğunun bir araya gelerek vücuda getirdiği *birlikte-varlıktır*. *Davalaşmaya* girişen bu *birlikte-varlık* her bir *özneleşme* sürecinde yeniden kurulmakta ve dağılmaktadır. Zira *davalaşma* edimi içerisine giren *birlikte-varlığın* asla *eşitlikçi* bir toplum kurma ve üretme iddiasında olmaması gerektiği ileri sürülmüş ve gerekçesi açıklanmıştır. Rancière'e göre *eşitlikçi* bir toplum yalnızca bir idealdir fakat *eşitlikçi* bir toplum kurulmaya girişilirse yeniden *eşitsizliklerin* üstünün örtüleceği bir toplumun kurulması kaçınılmazdır. Bu sebeple de politik *özneleşme* sürecinde *davalaşmaya* giren *birlikte-varlık* yalnızca *eşitlikçi* ağı sarsarak *eşitsizlikleri* görünür kılmayı amaç edinmelidir. Ki Rancière'in belirlediği biçimiyle *davalaşma* olay ufkunda gerçekleştiğinden bir an/durumunda ortaya çıkmakta ve *eşitsizlikleri* sahneye getirmektedir.

Kaynakça

Aristoteles. *Politika*. (Çev. Özgüç Orhan). İstanbul, Pinhan, 2018.

Baştürk, Efe (2015). Demokrasi Üzerine Yeniden Düşünmek: Rancière'in Siyaset Felsefesinde Demos, Polis ve Eşitlik. *Felsefelogos*, sayı: 58/3, s. 195-217.

Deranthy, Jean-Philippe (2010). *Jacques Rancière: Key Concepts*. Durham, Acumen.

Esgün, Toros, Güneş (2012). Jacques Rancière'de Siyasetin Olanağı ve Demokrasi. *Felsefe Arkivi*. Sayı, 36/I, s. 17-28.

Heidegger, Martin (2001). *Varlık ve Zaman*. (Çev. Kaan H. Ökten), İstanbul, Agora.

Inwood, Michael (1999). *A Heidegger Dictionary*. Oxford, Blackwell.

May, Todd (2010), "Wrong, Disagreement, Subjectification", *Jacques Rancière: Key Concepts*, edited by Jean-Philippe Deranty, Acumen, Durham.

Rancière, Jacques (2005). *Uyuşmazlık: Politika ve Felsefe*. (Çev. Hakkı Hünler), İzmir, Aralık.

Rancière, Jacques (2007). *Siyasalın Kıyısında*. (Çev. Aziz Ufuk Kılıç). İstanbul, Metis.

Şiray, Mehmet (2019). The Aesthetic Movement of Politics in Jacques Rancière's Political Theory. *Epistemological, Ethical and Political Issues in Modern Philosophy*, Berlin, Peter Lang, s. 134-145.

Tanke, Joseph J. (2011). *Jacques Rancière: An Introduction Philosophy, Politics and Aesthetics*, New York, Continuum.